

דף מידע מספר 94 בנושאים כלכליים-חברתיים :

פערים בהקצאת המשאבים לחינוך העברי לעומת החינוך הערבי

נשווה את משאבי החינוך העומדים לרשות המגזר היהודי והמגזר הערבי במספר תחומים : איכות כוח אדם בהוראה, מספר כיתות ומספר שעות הוראה ושעות טיפוח. שיעור המורים האקדמאים במגזר הערבי הוא 39.3% לעומת 58.3% במגזר היהודי. פער זה מבטא את שיעור האקדמאים הנמוך יחסית באוכלוסייה הערבית (שיעור בעלי מעל ל-13 שנות לימוד בקרב האוכלוסייה הערבית הוא 15.3% לעומת 37.3% בקרב האוכלוסייה היהודית), שהוא פועל יוצא של מערכת החינוך, עם זאת, יש לציין כי גודלו של פער זה היה גבוה יותר אילו בפני האקדמאים הערביים היו פתוחות יותר אפשרויות מאשר הוראה.

ממוצע שעות ההוראה לכיתה במגזר הערבי היה ב-1996 45.8, זאת לעומת 50.9 בחינוך העברי. בממוצע שעות ההוראה לתלמיד במגזר הערבי נמוכות ב-27% משעות ההוראה פר תלמיד בחינוך העברי.

בביקורת שנערכה בשנת 91' ע"י מבקרת המדינה נקבע כי במגזר הערבי קיימת מצוקה של ממש בחדרי לימוד. ממוצע התלמידים לכיתה במגזר הערבי היה בתשנ"ז 31.4 לעומת 29.4 בבתי"ס הממלכתיים, 26 בחינוך הממלכתי דתי 24.51- בחינוך החרדי. בתוכנית החומש נקבע כי יש לבנות לאלתר 855 כיתות לימוד במגזר הערבי, ואכן עד סוף 95' נבנו כ-1,077 כיתות. המגמה של השוואת משאבי החינוך באמצעות תקציב הפיתוח של המשרד הופסקה בשנים 96'-98'.

באותו דו"ח של מבקרת המדינה, נקבע גם כי בפועל שירותי הרווחה שמקצה משרד החינוך שכלולים בו ביקורים של רופאים כלליים, רופאי שיניים, אחיות ועובדים סוציאליים בבתי"ס ניתנים אך ורק לאוכלוסיות הבלתי-מבוססות במגזר היהודי. בשנים האחרונות עולות בהדרגה ההוצאות של רשויות מקומיות, בעיקר עיריות, לחינוך. הדבר בא לידי ביטוי גם בהוצאות על חינוך בלתי-פורמלי : מועדונים, מתנ"סים וכד' וגם בהוצאות על החינוך הפורמלי במימון של תוכנית לימודים נוספת (תל"ן) או של פרויקטים לימודיים מיוחדים. בדו"ח מבקרת המדינה מס' 48, לשנת 1998 קובעת המבקרת כי קיימת אפליה בהעברת ההקצבות ממשרד החינוך לרשויות המקומיות. ההעברות הללו נועדו לממן בעיקר את הוצאות השכר של עובדי ההוראה ושל עובדי עזר בבתי הספר, התשלומים נעו בין 74 ש"ח ל-3,638 ש"ח פר תלמיד. 41 מבין 50 היישובים הנמנים עם מקבלי התשלומים הנמוכים ביותר הם מהמגזר הערבי והדרוזי.

צוות ההיגוי
מר חיים י. צדוק, יו"ר
ח"כ מיכאל איתן
ד"ר וינפריד וייט
ח"כ יוסי כץ

חברי צוות ההיגוי בעבר
מר חיים הרצוג ז"ל,
יו"ר ראשון
השר ד"ר יוסי ביילין
השגריר ד"ר יהודה לנקרי

בחסות:
קרן פרידריך אברט

Steering Committee
Mr. Haim J. Zadok,
Chairman
Michael Eitan, MK
Yossi Katz, MK
Dr. Winfried Veit

Former members of the steering committee
The Late Mr. Chaim Herzog,
former Chairman
Dr. Yossi Beilin, Minister
Dr. Yehuda Lankry,
Ambassador

Sponsor:
Friedrich Ebert Stiftung

בעוד שההכרה כי יש לתמוך באוכלוסיות חלשות הכתיבה מדיניות של אפליה מתקנת כלפי עיירות הפיתוח, נמנעו פקידי משרד החינוך, ובראשם ראש אגף שח"ר במכוון מהגדרת אמת מידה חברתית-כלכלית אחת לתקצוב אזורים טעוני טיפוח כדי שיוכלו לדלג על היישובים הערביים בכל הנוגע להקצאת משאבי רווחה, ועל כך הם נזפו בדו"ח מבקרת המדינה, 1995. עד לשנת '94 מדד טעוני הטיפוח לא חל על החינוך הערבי כלל, ומשהוגדר מדד זה גם עבור המגזר הערבי הוא הציב באופן מיוחד למגזר זה, רף גבוה יותר לזכאות להטבות.

פערים בהישגים הלימודיים בין המגזרים

הפערים בהישגים הלימודיים במערכת החינוך מהווים מדד לרמת השוויון הריאלי במערכת החינוך. בטבלא דלהלן מתוארים מספר אינדיקטורים לפערים הנרחבים בין רמות ההשכלה של שתי קבוצות האוכלוסיה:

ערבים	יהודים	
10.6	12.4	חציון רמת ההשכלה (שנות לימוד)
67.5%	93.4%	שיעור הלומדים מבין בני 14-17
72.2%	99.8%	שיעור הלומדים מבין בנות 14-17
13.8%	6.0%	שיעור הנשירה של בני/בנות 15-17
21.1%	43.1%	שיעור זכאות לבגרות
1.9%	7.5%	שיעור הלומדים לתואר ראשון באוניברסיטה בקרב בני 18-29
0.22%	1.71%	שיעור הלומדים לתואר שני באוניברסיטה בקרב בני 22-44

כפי שניתן לראות, קיים אי שוויון רב בכל האינדיקטורים של הצלחה במערכת החינוך, בין האוכלוסיה הערבית ליהודית בישראל, כמו גם ברמת ההשכלה של שתי הקבוצות. בשנת 1991 נערכו מבחנים בבתי"ס יהודיים וערביים לבחינת רמת ידיעותיהם של התלמידים בחשבון. המבחן נערך לכיתות ג'- ה'. הציון הממוצע שקיבלו הילדים הערבים היה 50, זאת לעומת ציון ממוצע של 67 בקרב הילדים היהודים. למרות שהפערים בהשגיהן של שתי קבוצות האוכלוסייה גדולים, יש לציין שבשנים האחרונות הפער נמצא בתהליך צמצום, ושיעורי הזכאים לבגרות כמו גם שיעורי הסטודנטים ושיעור הזכאים לתואר ראשון במגזר הערבי עולים.

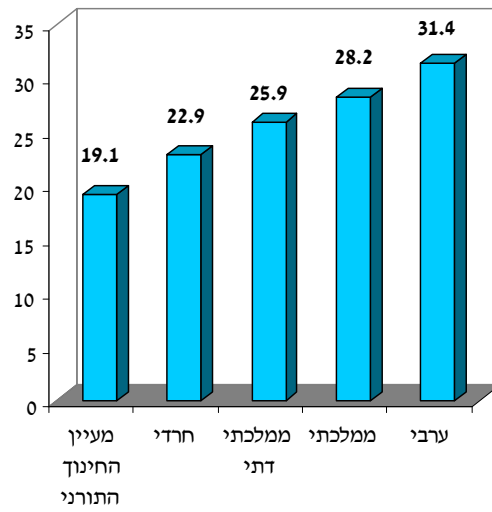
המצב בעיירות הפיתוח

רמת ההשכלה של תושבי עיירות הפיתוח נמוכה מהממוצע. בעוד שכ-41% מבני הגילאים 17-18 זכאים לבגרות בממוצע בשלושת הערים הגדולות: ירושלים, ת"א וחיפה, רק כ-20% מבני עיירות הפיתוח בגילאים אלה זכאים לבגרות. כמו כן, רק כ-2% מבין בני 20-29 תושבי עיירות הפיתוח הם סטודנטים באוניברסיטה, זאת לעומת ממוצע ארצי של כ-10%. כתוצאה מפערים מתמשכים אלה הגדיר משרד החינוך את מדד טעוני הטיפוח, שזיכה את היהודים יוצאי עדות המזרח בתקציבים נוספים על פני שאר האוכלוסייה. בשנת '94 הוחלף מדד זה במדד סוציו-אקונומי. תלמיד בבי"ס יסודי בעיירת פיתוח קיבל בתשנ"ח הקצבה של כ-418 ש"ח (לעומת 169 ש"ח ביישובים נזקקים במגזר הערבי) ותלמיד תיכון קיבל 1,163 ש"ח (לעומת 669 ש"ח במגזר הערבי). כמו כן, מקבלים תלמידים בעיירות הפיתוח שירותי רווחה חינוכיים שמחולקים לקבוצות אוכלוסיה בלתי מבוססות, אך רק במגזר היהודי (כפי שמוזכר לעיל).

סיכום

קיים פער ניכר בין רמות ההשכלה של אוכלוסית היהודים ואוכלוסית הערבים בישראל. למרות שאת חלקו ניתן לייחס לגורמים סוציו-אקונומיים דמוגרפיים, כמו שיעור ילודה גבוה יותר ותחולת עוני גבוהה יותר, אי אפשר להתעלם מהשפעות הפערים שיצרה האפליה ארוכת השנים בהקצאת משאבי מערכת החינוך.

**ממוצע תלמידים לכיתה בבתי ספר יסודיים לפי מגזרים
(1996/7)**

**שיעור הזכאים לבגרות מהניגשים במגזרים שונים
(1997)**

